

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ๑) สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ก่อน และ ในยุคของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ๒) แนวพระดำริ การวางรากฐาน การศึกษาสงฆ์สมัยใหม่ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ๓) บทบาทและ ศักยภาพในการจัดการศึกษาสงฆ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนับตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัย มีการศึกษา ในสองด้านหลัก คือ คันถุระ และวิปัสสนาธุระ ในด้านคันถุระมีการศึกษาภาษาบาลีเป็นหลักเพื่อ การอ่านพระไตรปิฎก และทำเป็นจารีตประเพณีสืบมา ในยุคกรุงศรีอยุธยามีการสอบไล่ที่เรียกว่า สอบ บาริเณ และในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ ๒ มีการเปลี่ยนแปลง คือการจัดชั้นเรียน และมีการสอบไล่ เป็น ๘ ชั้น จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ในช่วงที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงเป็น นักเรียนอยู่ก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง แนวพระดำริการวางรากฐานการศึกษาสงฆ์ เป็นผลจากการที่ พระองค์ทรงวิเคราะห์หลักสูตร การเรียนการสอนและการสอบของสงฆ์ในขณะที่พระองค์เป็น นักเรียนอยู่แล้วพบอุปสรรคและปัญหาค่อนข้างมาก พระองค์จึงมีพระดำริว่าจะพัฒนาการศึกษาของ พระภิกษุสามเณร และของเยาวชนของชาติ ให้เจริญก้าวหน้าทันโลก และเมื่อถึงเวลาอันควรที่ทรง กระทำได้ ก็ทรงดำเนินบทบาทด้วยการจัดการอย่างมีศักยภาพ กล่าวคือ ทรงวางหลักสูตร เขียนตำรา ทดลองสอน โดยพระองค์เอง เมื่อได้ผลก็ขยายออกไป การดำเนินการดังกล่าวแม้ว่าบางครั้งจะหยุด ไปเป็นบางช่วง แต่แนวพระดำริ และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ทรงริเริ่มไว้ยังมีผลสืบเนื่อง จนมาถึงปัจจุบันนี้

The objectives of this research are as follows 1) To study the educational system of Thai Sangha community before and after the Somdet Phramaha Samana Chao Krom Phraya Vajirananavarorasa's period. 2) To analyse the modern educational policy laid down by Somdet Phramaha Samana Chao Krom Phraya Vajirananavarorasa. 3) To evaluate the efficiency of education as managed by Somdet Phramaha Samana Chao Krom Phraya Vajirananavarorasa.

It has been discovered, as a result thereof, that the Thai ecclesiastical educational system since Sukhothai period has been mainly divided into two dimensions, namely *Gantha-dhura* (The burden of studying the Scriptures) and *Vipassna - dhura* (The burden of insight development). The first part of education deals with learning Pali in order to let monks be able to read and understand the Tipitaka correctly. In Ayutthaya period, those who passed the examination of Pali were known as 'Barien' During the reign of King Rama II of Ratanakosindra period the study of Pali has been modified and divided into nine levels. Even in the reign of King Rama V, Somdet Phramaha Samana Chao Krom Phraya Vajirananavarorasa also studied the educational system as mentioned above. He analysed and evaluated the curriculum, the process of learning and examination. He found there were some obstacles against the Sangha's education, which did not yield the desirable result. He had a strong wish to modify and develop the system of education for monks and novices so that they could thoroughly be aware of world that changed rapidly. When the time came, he played the important role by formulating the new curriculum and testing it with his own method. As a result, this has gradually become the curriculum of Thai Sangha's community up to the present. Thus it can be said that the Thai Sangha's education has been developed and shaped into the present form because of the great contribution devoted by the then Supreme Patriarch, Somdet Phramaha Samana Chao Krom Phraya Vajirananavarorasa.